

ธรรมะครึ่งลูก

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๔

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

มันข้อ ๓๕๐. เนาะ

ถาม : ๓๕๐. เรื่อง “จิตผู้รู้”

ดิฉันหัดนั่งสมาธิแบบแค่ต้องการความสงบมา ๓ ปีค่ะ ไม่ศึกษาอะไรเลย ไม่เข้าวัดด้วย เพราะวัดแถบบ้านชอบปลูกเสกรูปเอาเงินเข้าวัด แต่ไม่เห็นสอนวิธีหลุดพ้นจากทุกข์ให้เลย ก็ลองทำเองค่ะ นั่งจนสงบแทบไม่ได้ยินอะไรเลย มีปีติสุขบ้าง มีนิมิตบ้าง แต่สุดท้ายก็ติด ต่อไปไม่ได้ ไม่เห็นมีทางไหนให้พ้นทุกข์ เลยมาเริ่มศึกษาแต่ไม่เคยไปปฏิบัติธรรมที่ไหน ก็เริ่มจากการฝึกมีสติสัมปชัญญะอยู่กับปัจจุบันขณะ พร้อมกับนั่งสมาธิไปด้วยประมาณเกือบปีค่ะ เริ่มเดินจงกรมบ้าง อ่านพระไตรปิฎกบ้าง และกำลังเรียนอภิธรรมทางไปรษณีย์เรื่องเจตสิกจิตและ ปรมาัตถธรรม เพิ่งเสร็จการวัดผลค่ะ

เห็นวิญญูณในชั้น ๕ เมื่อประมาณครึ่งปีก่อน และเพิ่งเห็นจิตผู้รู้เมื่อ ๔ เดือนก่อน คือนั่งดูทีวีอยู่ นางเอกกำลังร้องไห้ เราก็เอาตัวเองเป็นนางเอกค่ะ ก็กำลังร้องไห้ น้ำตาก็เอ่อ อยู่ดีๆ ก็มีจิตหนึ่งตรัสขึ้นมาว่า “ปรุง!” หลังจากนั้นความรู้สึกทั้งหมดก็หายไป น้ำตาที่คาอยู่ที่เข่า คือดอไม่ได้สักพักหนึ่ง เป็นแบบนี้ประมาณ ๑ วันค่ะ ก็เลยถามมิตรบอกว่าเป็นจิตผู้รู้ และก็จะเห็นจิตผู้รู้อยู่ห่างจากวิญญูณในอายตนะพอสมควร แบบแยกกันออกเป็นสายน้ำคนละสาย แต่หลังจากนั้นจิตผู้รู้กลับไม่ค่อยแยกออกจากวิญญูณค่ะ มาแบบติดแนบและแบบแนบเนียน แล้วเราจะคิดต่อหรือไม่ก็อยู่ที่ว่าเห็นประโยชน์ที่คิดต่อหรือไม่ค่ะ

(คำถาม) ทำให้สงสัยว่าจะใช่จิตผู้รู้หรือเปล่าคะ หรือว่าเป็นแค่ปัญญาค่ะ แต่ปัจจุบันนี้เห็นความไม่เที่ยง จิตเกิดดับตลอด ตอนดับก็เลยจะเห็นจิตที่ดับเป็นมรรณะ คือ

มันดับแบบตายไปแล้วค่ะ จิตและเจตสิกตัวใหม่ที่ไปรับรู้ทางอายตนะ ปัจจุบันจะตัดด้วย
 นันทิ (นันทิขยสูตร) ความเพลินและความสิ้นไปของนันทิจึงมีความสิ้นไปแห่งราคะ ขน
 จะลุกชูเลยล่ะ

ธรรมะของพระพุทธเจ้านี้เป็นอกาลิโกจริงๆ ขอบคุณในความเมตตาของอาจารย์
 ค่ะ เพิ่งเจอเว็บนี้เมื่อเดือนที่แล้ว ฟังที่พระอาจารย์สอนท่านอื่นแล้วมีคำว่า อ้อ! อ้อ! ตลอด
 เลยค่ะ อยากไปศึกษาธรรมะที่วัดค่ะแต่มีกรรมไปไม่ได้

หลวงพ่ : อันนี้คำถามของเขานะ แล้วเดี๋ยวเขาจะถามต่อมาอีกเลย คนเดียวกันแต่จะ
 ตอบอันนี้ก่อน แล้วเสร็จแล้วเขาก็ถามซ้ำมาเลย เพราะเขารอไม่ทันเนื่องจากมันซ้ำ

เริ่มจากเริ่มต้นมันมีความปรารถนาดี เห็นไหม นี่ไม่เคยไปวัดไหนเลย ไม่เคยไป
 ไหนเลยเพราะเห็นพระเห็นวัดแล้วรับไม่ได้ ส่วนใหญ่สังคมไทยจะเป็นอย่างนั้น เราเห็น
 พฤติกรรมของวัดต่างๆ ไปนี้เรารับกันไม่ค่อยได้ พอรับกันไม่ได้เราก็ต้องฝึกเอง หาเอง
 ค้นเอง พอหาเองค้นเองเพราะว่าอย่างไรเราก็เชื่อพระพุทธเจ้า

มันมีนะบางคนถึงไม่เชื่อ พระสงฆ์นี้เขาไม่นับถือเลยนะ เขานับถือแต่พระพุทธ
 กับพระธรรมเท่านั้น พระสงฆ์เขาไม่นับถือเลยเพราะเขาเห็นพฤติกรรมแล้วเขารับกัน
 ไม่ได้ อันนี้มันอยู่ที่เวรกรรมของคนนะ แต่ถ้าคนฉลาด ในสังคมทุกสังคมจะมีคนดีและ
 คนเลว ในสังคมทุกสังคมมีสิ่งดีและสิ่งที่ไม่ดีปนกันอยู่ ฉะนั้นคุณูปการก็คือพระ เราจะรู้
 กันได้อย่างไรว่าพระองค์ไหนดีและพระองค์ไหนไม่ดี ฉะนั้นพอเราเห็นไปแล้วมันก็รับ
 ไม่ได้ อันนี้เป็นเรื่องธรรมดา

แต่! แต่ถ้าคนมีสติมีปัญญาเขาจะรู้จักแยกแยะ รู้จักค้น รู้จักหาแล้วเขาจะเจอของ
 เขา ไม่อย่างนั้นมันเป็นอย่างนี้ ถ้าเป็นอย่างนี้ปั๊บ เห็นไหม นี่ก็คือพายเรือในอ่างงี้ พอไม่
 มีใครปั๊บกี้ฝึกเอง เราก็เคยคิดเราก็ฝึกเอง แล้วคนก็ถามบอกว่าต้องไปวัดใหม่ ต้องไปวัด
 ไหม เราบอกไปวัดนี้จริงๆ นะ ไปวัดนี้เปรียบเหมือนไปโรงพยาบาล ไปวัดนี้ ถ้าคนเรา
 เจ็บไข้ได้ป่วยโดยที่โรคร้ายไข้เจ็บเป็นปกติ เป็นหวัดเป็นไอนี้มันหายโดยธรรมชาติของ
 มันนะ แต่ถ้าเราเป็นโรคร้ายเราจะไปไหน

ในการปฏิบัติถ้าเรายังไม่มีปัญหาขึ้นมา มันก็เหมือนกับเป็นหวัดเป็นไอ นี่มันรักษาทำได้ทั้งหมดแหละ แต่เวลาปฏิบัติถึงที่สุดพอไปเจอวิกฤติ ไปเจอสิ่งอะไรในหัวใจ นี่เราแก้ไม่ได้หรอก ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์นะ ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์บิ๊บเราก็คงต้องพยายามเอาหัวเราชนฝาตันของเราไป เพราะตันของเราไปนี่มันมี ๒ อย่างคือติดกับดัก ถ้าติด ติดก็คั้งเลย แต่ถ้าถูกนะ ถูกก็มาเลย แต่ถูกนี่จะมีส่วนน้อย ส่วนน้อยเพราะอะไร ส่วนน้อยเพราะว่าอำนาจวาสนาของคน

อำนาจวาสนาของคนนะ อำนาจวาสนาของคนเพราะอะไร เพราะเรายกย่องหลวงปู่่มาก หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เพราะปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ทั้งคู่ หลวงปู่มั่น ท่านปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ ท่านปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้า หลวงปู่เสาร์ท่านปรารถนาเป็นพระปัจเจกพระพุทธเจ้า สององค์นี้ท่านปรารถนา คำว่าปรารถนามันก็ต้องมีบารมี มันสร้างบารมีมาเยอะ พอสร้างบารมีมาเยอะบิ๊บ พอเวลาปฏิบัติไปมันจะเจอวิกฤติในใจขนาดไหนก็แล้วแต่ แต่ด้วยอำนาจวาสนาบารมีอันนั้นมันพยายามจะหาทางออกจนได้

อย่างพวกเรถ้าบารมีเราไม่ถึงมันไปไม่ไหวไง มันไปไม่ไหวหรอก พอไปเจออะไรที่มันหนักหนาสาหัสสาครรจ์ อื้อฮือ.. หัวก็ชนฝาอยู่แล้วนะ มันยังมีกิเลสคอยรังไว้ อีกนะ เคี้ยวเอ็งจะเป็น เคี้ยวเอ็งจะตาย เขาไม่ปฏิบัติกันแล้ว มรรคผลมันไม่มี โอ้โฮ.. เราเองเราก็เจอปัญหา งานเราก็มหาศาลอยู่แล้ว มันยังมีกิเลสคอยที่มคอยค้ำอยู่ นี่ อู้อู.. ฉะนั้นคนที่จะเป็นไปได้โดยตัวเองนะต้องมีบารมีพอสมควรเลย

ฉะนั้นเวลาถ้าเราประพฤติปฏิบัตินี้เราจะหาอย่างไร เห็นไหม เขาบอกต้องไปวัดใหม่ ไปวัดนี้เราบอกเหมือนไปโรงพยาบาล แต่! แต่ถ้าโรงพยาบาลไหนไม่มีหมอ มันมีแต่เครื่องมือแพทย์หมอก็รักษาไม่ได้ วัดนะมันก็คือสิ่งปลูกสร้าง มันก็อิฐ หิน ทราช ปูนเหมือนกัน โรงพยาบาลก็อิฐ หิน ทราช ปูนเหมือนกัน แต่ถ้าเราไปโรงพยาบาลไปเจอหมอที่ขอดหมอ หมอที่มีความชำนาญมาก โรคภัยไข้เจ็บมานี่เขาก็รักษาให้หายหมดแหละ

เราไปวัดไปเจออาจารย์ที่ดี ไปเจอพระที่ดี เห็นไหมก็เหมือนหมอ หมอที่โรงพยาบาลนั้นเป็นหมอที่มีชื่อเสียง เป็นหมอที่มีศักยภาพ หมอนั้นเขาจะรักษาคนไข้

ไอ้โฮ.. คนไข้มีแต่ความอึดอึ้งแฉ่งใส โรงพยาบาลนั้นมีชื่อเสียง โรงพยาบาลไหน ไปไหนนะหมอกก็คือหมอนะ รักษาไข้ เลี้ยงไข้ นี่พยายามรีดเอาเงินนะ โรงพยาบาลนั้นใครก็ไม่อยากไป โรงพยาบาลบางโรงพยาบาลไปนี้ไม่มีเครื่องมือแพทย์ไม่มีอะไรเลย ส่งต่อๆ ไอ้นี้ก็อีกเรื่องหนึ่ง

วัดก็เหมือนกัน เปรียบเหมือนวัดเลย เปรียบเหมือนพระเลย พระก็เหมือนกับบุคลากรในโรงพยาบาล โรงพยาบาลก็คือสิ่งปลูกสร้าง นี่เราต้องคิดเปรียบเทียบอย่างนี้ แล้วเราต้องเลือกเอา นี่เพียงแต่พอเห็นแล้วเราก็กฎีเสฐไปเลย แล้วเราก็กฎีปฏิบัติของเราไป.. ไซ้! พอปฏิบัติไปก็ด้วยการคิดค้นต้องศึกษาพระไตรปิฎก เรียนอภิธรรมทางไปรษณีย์ เรื่องเจตสิก เรื่องปรมาตถ์ แล้วพอเรียนไปแล้วนี่

เราจะบอกว่าคนเรียนนี่นะเรียนไป แล้วการปฏิบัติของเราเหมือนกันไหม พอปฏิบัติไปแล้วนะเห็นวิญญาณในชั้น ๕ เห็นวิญญาณในชั้น ๕ เมื่อประมาณปีก่อน ถ้าเห็นวิญญาณในชั้น ๕ พอจิตมันเริ่ม ถ้าจิตมันสงบนะ ถ้าเรากำหนดพุทโธ กำหนดอานาปานสติ กำหนดอะไรก็ได้ทำจิตให้สงบ พอจิตสงบเข้าไปแล้วมันจะเห็นตามข้อเท็จจริง แต่การศึกษาการเรียนมานี้มันเป็นทฤษฎี พอทฤษฎีแล้วพอเราปฏิบัติแล้วทฤษฎีนี้มันจะสร้างภาพ

นี่ที่เวลาหลวงตาท่านจบบมหา เห็นไหม พอไปหาหลวงปู่มัน หลวงปู่มันท่านปฏิบัติมาท่านค้นคว้ามาก่อน ท่านเห็นว่าลูกศิษย์เวลาปฏิบัติไปแล้ว คิดคู้เราปฏิบัติไปเราต้องมีภาคปฏิบัติ เพราะภาคปฏิบัติมันจะเกิดตามข้อเท็จจริง แล้วภาคทฤษฎีของเรามันจะลบล้างภาคปฏิบัติ ภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติมันจะขัดแย้งกัน

ภาคทฤษฎีมันไปล่วงหน้าแล้วไซ้ไหม เพราะภาคทฤษฎีเราเรียนนิพพานจบแล้ว นิพพานเราเรียนกันมาจบแล้ว ภาคทฤษฎีนี้มันจบแล้ว ทีนี้ภาคปฏิบัติยังไม่มี พอเราเริ่มต้นภาคปฏิบัติมา ภาคทฤษฎีนี้มันจะมาโต้แย้งเลย ภาคทฤษฎีมาแล้ว ไอ้ นั่นก็เป็นอย่างนี้ ไอ้ นั่นก็เป็นอย่างนั้นมันจะสร้างภาพใหม่ เพราะภาคทฤษฎีเราล่วงหน้าไปแล้ว แต่ภาคปฏิบัติเรายังไม่เกิดขึ้น

ฉะนั้นเวลาหลวงตาท่านไปหาหลวงปู่มัน เห็นไหม หลวงปู่มันถึงบอกว่า “มหา.. ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้เกิดใส่หัวไว้นะ เราเทคบูชาไว้”

ทีนี้เขาไม่คิดอย่างนั้นเขาคิดว่าถ้าเราปฏิเสธแล้วเป็นการดูถูกเหยียดหยาม แต่ความจริงแล้วมันไม่ใช่ เราเทิดบูชาไว้ เราเทิดบูชาไว้คือทฤษฎีเราศึกษามานี้เราวางไว้ก่อน เราเทิดบูชาไว้ หลวงปู่มั่นท่านพูดขนาดนี้พูดว่าต้องใส่เข้าไปในลิ้นชักแล้วเอากุญแจล็อกมันไว้อย่าให้มันออกมา

ออกมาก็อะไร ออกมาก็พอกำหนดพุทโธ พุทโธ พุทโธ เอ๊ะ.. นี่เป็นสมาธิหรือเปล่า พุทโธ พุทโธ โอ๊ย.. นิพพานแล้ว อู้อู.. พุทโธนี่จิตว่าง นี่ล็อกกุญแจไว้แบบนี้ไง คือไม่ให้ภาคทฤษฎีมันออกมาส่งเสริมกิเลสเราไง นี่พูดถึงเวลาศึกษา ทีนี้พอเวลาศึกษามันเกิดขั้น ๕ เกิดอะไรต่างๆ นี่วางไว้ไง

จะนั่นที่ว่าเวลานั่งดูทีวีอยู่ เห็นนางเอกกำลังร้องไห้ก็เอาตัวเราเป็นนางเอก แล้วเราก็อธิบายให้น้ำตาเอ่อคลอ จิตหนึ่งตัดบ๊ีบว่าปรุง สติมันมาไง สติมันมา สมมุติว่าเรากำลังคิดถึงสิ่งใดอยู่เราก็คิดไป เห็นไหม เราก็คิดไป เราคิดอารมณ์ร่วมไป เขาเรียกว่าสัญญาอารมณ์ พอมีสติมาสติมันตัด มันตัดเพราะอะไร ตัดเพราะเราได้หัดภาวนามา คนเรานี้ นะหัดภาวนามา อย่างเช่นเราไม่มีเงิน เราไปซื้อปัจจัยสิ่งใดเราจะแลกสินค้าไม่ได้เลย แต่ถ้าเรามีเงินอยู่บ้างใช่ไหม เงินห้าบาทเราก็แลกสินค้าได้ขนาดนี้ ถ้าเขามีเงินร้อยบาทเขาก็แลกสินค้าได้มากกว่า ถ้าเขามีเงินพันบาท หมื่นบาท แสนบาท เขาจะแลกซื้อสินค้าได้มากกว่า

สมาธิ! ถ้าจิตเป็นสมาธิมีคุณภาพ มันก็เหมือนกับมีเงินหนึ่งบาท ห้าบาท สิบบาท สมาธิตัวนี้คือตัวทุน ตัวทุนคือตัวนี้ ถ้าไม่มีสมาธินะเหมือนกับเราไม่มีเงินเลย ถ้าเราไม่มีเงินเลยนี้เราไม่สามารถซื้อสิ่งใดได้เลย ถ้าเราไม่สามารถซื้อสิ่งใดได้เลยเราก็ไปยืนอยู่หน้าสินค้าอยู่ที่ห้างนั่นนะ เวลาใครเดินเข้าเดินออกก็ไม่มีตั้งค์เลยขอความเมตตา เขาก็จะให้เราขึ้นสองชั้น เราก็ดำรงชีวิตได้

เราไม่มีสมาธิเลย เราตริกในธรรมเราพิจารณาของเรามันก็ได้ แต่ได้เป็นของเราหรือเปล่า เราไปยืนหน้าห้างนะ เราไปยืนหน้าห้างสรรพสินค้าแล้วก็ขอเขาว่าเราไม่มีเงิน เราขออาหารเพื่อดำรงชีวิต ด้วยความเป็นมนุษย์ใช่ไหม มนุษย์เขาก็มีความเมตตาทั้งนั้นแหละเขาก็ให้เราได้ อันนี้ก็เหมือนกัน พอเราไม่มีสมาธิเลย เราไม่ทำอะไรเลยแต่

เราตริกันในธรรมของพระพุทธเจ้าไง เราตริกันในธรรมของพระพุทธเจ้ามันก็เกิดภาพนั้นๆ เพราะมันมีของมันอยู่แล้ว

มันมีอยู่แล้ว ฉะนั้นพอสติมันทันมันก็หยุด หยุดได้มันก็หยุดได้.. แต่มันจะมีแค่นี้ เพราะคำถามข้างหน้านั้นจะตอบคำถามนี้หมดเลย ฉะนั้นสิ่งที่ว่า เขาว่าอันนี้มันเป็นอะไรนะ “กัลยาณมิตรบอกว่ามันแค่จิตผู้รู้” ไม่ใช่อะไรเลยไม่ใช่จิตผู้รู้ด้วย..

จิตผู้รู้คือสมาธิ จิตเดิมแท้ที่ผ่องใส จิตผู้รู้คือตัวจิต ร้องไห้อยู่นี้มันจะมีจิตผู้รู้หรือ ร้องไห้ก็คืออารมณ์ สัญญาอารมณ์เพราะมันสะเทือนใจ พอมีสติ สติมันก็หยุดความรู้สึก อันนั้น ความรู้สึกเกิดจากจิต ความเศร้าความโศก ความดีความชั่ว ความคิดอารมณ์ต่างๆ เกิดจากจิต ทุกอย่างเกิดจากจิต จิตนี้คือพลังงานรับรู้ใดๆ อารมณ์สัญญาทั้งหมดเกิดจากมันทั้งหมด ทีนี้เกิดจากมันถ้าสติมันทันมันก็หยุด ทีนี้พอมันหยุดแล้ว หยุดแล้วมันเป็นแม่น้ำคนละสายเลยเพราะมันรู้มันเห็นใจ

ความรู้ความเห็นนี้มันเกิดจากการปฏิบัติ ถ้ามีการปฏิบัติมันจะมีรู้มีเห็นของมัน ถ้ารู้เห็นขึ้นมาเมื่อกาลโก ธรรมทั้งหลายไม่มีกาลไม่มีเวลานี้เป็นอย่างนี้ ทีนี้พอคำถามคำถามสงสัยว่าใช่จิตผู้รู้หรือเปล่าละ.. จิตผู้รู้นี้ประสาธนะ จิตผู้รู้มันเป็นพื้นฐานมันมีมาตลอด แต่เวลาสิ่งที่เกิดขึ้นมาเกิดจากจิตผู้รู้มันเกิดในสัญญาอารมณ์ เกิดในความรับรู้ เกิดในจิตใจ เสียใจนี้เกิดจากจิต ถ้ามันตัดมาแล้วนี่มันปล่อยมา แต่ปล่อยมาเราเห็นจิตหรือเปล่าละ ถ้าเราเห็นจิตของเรามันก็เป็นสมาธิเป็นสมณะทั้งนั้นแหละ หรือมันเป็นแค่ปัญญา

มันเป็นปัญญาอยู่แล้ว พอสติ.. ปัญหานี้เห็นใหม่ ปัญญาคือปัญญา พอเราปัญญาคือต้องเป็นปัญญา ปัญญามันมีโลกียปัญญา โลกุตตรปัญญา มันมีโศดาปัตติมรรค นี่คือปัญญาชั้นโศดาบัน มีสภิกทาการรรคเป็นปัญญาชั้นของสภิกทาภา เป็นอนาคามรรคเป็นปัญญาของชั้นอนาคา เป็นอรหัตตมรรคเป็นปัญญาของชั้นพระอรหันต์ จะเป็นพระอรหันต์ได้ต้องมีอรหัตตมรรค

ฉะนั้นสิ่งที่ว่าปัญญานี้มันละเอียดมาก มันเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไปนะ ทีนี้ว่าเป็นปัญญาใหม่ พอบอกเป็นปัญญาปั๊บก๊บอก อู้อู.. ฉันทปัญญาแล้วนะฉันจะฆ่ากิเลส ไม่ใช่! ปัญญาอย่างนี้คือปัญญารอบรู้ในกองสังขาร ปัญญารอบรู้ในความคิดใจ เรามีความคิดนะ

เรามีความคิดนี้คิดอะไรก็แล้วแต่ คิดเรื่องดีเรื่องชั่วก็แล้วแต่ เรามีสติตามความคิดเรา พอเราตามไปความคิดจะหยุด ความคิดเรานี้ถ้าปัญญาอบรมสมาธิความคิดมันมีอยู่ใช่ไหม เรามีสติตามความคิดไปความคิดนี้หยุดเลย

ความคิดหยุดคืออะไรหยุด ความคิดหยุดคือขั้นหยุด ขั้นไม่ทำงาน แล้วมันเหลืออะไร ถ้ามันเหลือผู้รู้ผู้นั้นละสมณะ ฉะนั้นว่ามันเป็นปัญญาหรือเปล่านั้น มันก็เป็นปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าปัญญาอบรมสมาธิละ แล้วพอเป็นสมาธิแล้วมันเกิดปัญญาขึ้นไป ในปัจจุบันนี้ไม่เที่ยง คือมันดับตายไปแล้วจิตคือตัวใหม่ ใจตัวใหม่ตัวเก่านี้มันเป็น อภิธรรม เห็นใหม่ ว่าจิตมีที่ดวงๆ ใจ แล้วเราก็พยายามจะสร้าง

เราจะบอกเลยนะว่าปัญญาอย่างพวกเรานี้มันไม่ทันปัญญาพระพุทธเจ้าหรือก ปัญญาพระพุทธเจ้านะ อวิชา ปัจจยา สังขารา สังขารา ปัจจยา วิญญาณัง นี้ปัจจยาการ อิทุปัจจยตาความเร็วความเห็นของมัน แล้วไม่ใช่ความเร็วอย่างนี้ เราแค่ความเร็วของ ความรู้สึกนี้เราว่าจิตนี้เร็วเต็มที่แล้ว แต่เวลาภาวนาไปนะ โสคาปัตติมรรค สกิทาคามรรค อนาคามรรค อรหัตตมรรคนะ เราจะเห็นว่าจิตนี้มันเร็วขนาดไหน มันเร็วกว่านี้ใจ

มันก็เหมือนเราขับรถกันอยู่ที่นี่ ไปดูรถสูตรหนึ่งมันขับในสนามสิมันเร็วกว่าเราอีก แล้วสูตรหนึ่งมันขับบนถนนได้ไหมละ รถสูตรหนึ่งนี่ถ้าเขามาขับบนถนน เขาขับผิด กฎหมายหมดแหละ เพราะมันไม่เกิน ๑๒๐ แล้วในสนามนี้มันขับ ๓๐๐-๔๐๐ กิโลเมตร นี่เราจะบอกถึงความเร็วนี้ละ นี่ว่าความเร็วๆ มันยังอีกไกล ทุกคนว่าพอเจอจะเร็วทั้งนั้นแหละ แต่มันจะเร็วกว่านี้ไปอีกเรื่อยๆ นี่พูดถึงนะ

อันนี้ว่า “ปัจจุบันนี้จะตัดด้วยนันทิ” นันทิราคะสะหะคะตา มันอยู่ในธรรมจักร นันทิคือราคะ นันทิคือตัณหา.. ภวตัณหา วิภวตัณหา ตัณหาที่ความต้องการตัดมัน จะตัดด้วยนันทิ แหม..

“ความเพลิน ความสิ้นไปของนันทิ จึงมีความสิ้นไปแห่งราคะ” ขอโทษนะอันนี้ คือนิยายนะนี่ กำลังจะแต่งนิยายหรือ เพราะว่ามันก็คือความสิ้นไปแห่งราคะ ถ้ามันตัด นันทิมันก็ตัดตัณหาคือสมุทัยใจ ใจนี้เราพูดถึงภาคปฏิบัติละ แต่เพราะว่ากำลังเรียน อภิธรรมทางไปรษณีย์ใจ ก็เลยเอาอภิธรรมมา เพราะธรรมคาถาฤๅษีใจ ภาคปฏิบัติเราแค่นี้ใช่ไหม แต่ฤๅษีมันล่องหน้าเราไปแล้วใช่ไหม ทีนี้พอปฏิบัติไปแล้วก็พยายามจะเอา

ความรู้สึกเราเทียบเข้าสู่ทฤษฎีไจ เพราะเราเรียนทฤษฎีมันล่วงหน้าไปแล้ว มันไปแล้วนะ จะตัดด้วยนันทิ

นันทิเขาตัดทิ้งด้วยมรรค นันทิคือตัณหา เอาตัณหาตัดตัณหาไม่ได้! เอามรรค ญาณตัดตัณหาต่างหาก เอาธรรมตัดกิเลส เอาธรรมตัดกิเลสไม่ใช่เอากิเลสมาตัดธรรม นันทิ ตัณหาที่คือกิเลส ตัณหาคือสมุทัย เอาสมุทัยมาตัดธรรมไม่ได้ มันจะเอาธรรมไปตัด นี่พูดถึงเราตอบแก่นนี้ก่อนเดี๋ยวไปซื้อหน้า เดี่ยวมันจะไปยุ่งกันข้างหน้า

“ความเพลินจะตัดด้วยนันทิ ความเพลินความสิ้นไปของนันทิมันมีความสิ้นไป แห่งราคะ ขนลุกชูoleyคะ ธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นอกาลิโกจริงๆ ” ขนลุกชูนี้ พอเรา ใช้คำว่านันทิหรือไม่นันทิคือตัณหา แต่ถ้าขนลุกชูนี้ถ้ามันมีปัญญาขึ้นมา คำว่ามีปัญญา ขึ้นมามันจะเข้าทัน เข้าทันความรู้สึกของเรา พอมันปล่อยมันก็จะมีอาการตอบรับ ถ้า อาการตอบรับมันจะเป็นอย่างนั้น

คนเดียวกันเลยนะ คำถามคนเดียวกัน เพราะว่า.. ไม่อ่านชื่อเขา ข้อ ๓๕๑. อันนี้ ข้อแรกนะ ข้อแรกเขาเขียนมาเรื่อง “จิตผู้รู้” เขียนเข้ามาเลย

ถาม : ๓๕๑. เรื่อง “นิमितและพลังงาน” (อันนี้ไม่อาร์มภทเลย)

๑. ดิฉันเคยนั่งสมาธิสมัยก่อนมีนิमितบ้าง แต่เนื่องจากไม่มีครูอาจารย์จึงกลัว เลย อธิษฐานจิตขอให้เห็นนิमितคะ ทำให้ตอนนี้ต้องอาศัยปัญญาของตัวเองล้วนๆ ในการ พิจารณาขั้น ๕ อสุภะ สติปัญญา ๔ และอื่นๆ เพราะแทบไม่เห็นนิमितเลย ปัจจุบันบาง ทีก็เห็นเป็นแสงจ้าบ้างไม่จ้าบ้าง เห็นเป็นคลื่นลอยบ้างแค่นั้นคะ สำหรับราวเกาะของสติ ดิฉันได้สลัดกันเวลาคลุมหายใจกับพุทโธคะ แล้วแต่ขณะที่ทำนั้นแบบไหนทำแล้วสงบ เร็วกว่า ส่วนการพิจารณาแต่ก่อนก็ถนัดแต่ใช้จิตพิจารณาขั้น ๕ บ้าง อสุภะ แล้วก็มา จากสัญญาล้วนๆ ทำให้รู้สึกติดขัดคะ เพราะอุเบกขามันไม่แรงเหมือนแต่ก่อน แต่ก่อน เคยปล่อยวางหมดไม่ว่ากุศล อกุศล ทำให้รู้สึกว่างกายนี้เป็นที่โล่งว่างคะ นั่นคือสูงสุด ที่ทำได้คะ แต่พักหลังมันไม่มีอะไรจะให้ไปต่อแล้ว เพิ่งมาฟังคำสอนของท่านอาจารย์ได้ เดือนหนึ่งคะ ก็ลองเอาพุทโธแบบซัดๆ ไปใช้ กลับสงบอย่างเดียวจิตไม่ยกขึ้นพิจารณา เลย อยากให้อาจารย์ช่วยชี้แนะว่าควรจะทำอย่างไรดีคะ

๒. ดิฉันใช้ปัญญาพิจารณาขั้น ๕ ค่ะ เข้าใจว่าเป็นปัญญาทางโลกจึงเห็นแต่ขั้น ๕ เป็นทุกข์ไม่เที่ยง เป็นอนัตตา ไม่ควรยึดเป็นอัตตาของเรา แต่ฟังจากอาจารย์สอนท่านอื่นอาจารย์บอกว่า “ขั้นไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ขั้น” อันนี้พอเข้าใจได้ แต่ “ขั้นไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ขั้น” ดิฉันไม่เข้าใจค่ะ ปัญญายังอ่อนค้อย พระอาจารย์ช่วยกรุณาตอบด้วย

๓. ดิฉันมักจะรู้สึกถึงพลังงานบางอย่างในร่างกาย ไม่ว่าจะนั่งสมาธิหรือไม่ก็ตาม รู้ถึงจิตไปรับรู้การเกิดดับตลอดและเร็วมาก ปัญญาพิจารณาเหมือนกับว่าเป็นพลังงานของธาตุ ๔ ที่ยึดเกาะเกี่ยวกันไว้ ธาตุดินเหมือนอนุเล็กๆ ในร่างกาย มีธาตุลมเป็นการพัดไหว ธาตุน้ำดึงดูด และธาตุไฟเป็นพลังงาน ทั้ง ๔ ธาตุล้วนอาศัยกันและกัน โดยแสดงออกทางช่องว่างทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในกายตลอดเวลา

ถ้าวันไหนเกิดไม่สบายตรงจุดไหน เช่นปวดตาเพราะการอ่านมาก ก็จะรู้สึกเด่นเป็นแบบแปล็บๆ บริเวณที่ปวด แต่ส่วนอื่นๆ ของกายก็รับรู้คล้ายๆ มีแรงกระเพื่อมโย้ไปมา ถ้าจิตไปรับรู้ก็ใช้ปัญญาเห็นกายธาตุ ๔ ไม่เที่ยง เห็นเวทนาเปลี่ยนแปลงเป็นเหมือนกราพระฆังคว่ำ แต่จิตที่ไปรู้เร็ว เกิดดับเร็ว ทำให้ตัดเป็นช่วงๆ พอตัดก็ปล่อยวางโดยใช้มรณานุสติค่ะว่าอะไรไม่รู้ที่เกิดขึ้นมันตายไปดับไปแล้ว ที่เกิดใหม่ก็ไม่ใช่ของเก่า มีความตายเกิดดับในตัวนับไม่ถ้วน ทำให้บางทีก็เบื่อหน่ายค่ะ ละซึ่งตัณหาได้ชั่วคราว แต่ด้วยไม่เคยมีอาจารย์สอน ไม่เคยไปปฏิบัติธรรมที่ไหนเลยไม่ค่อยแน่ใจว่าสิ่งที่เห็นนั้นถูกไหมค่ะ

พักหลังๆ เห็นบ่อยๆ ชักชินแล้ว แต่ก็ไม่รู้จะเอาไปทำให้เกิดความก้าวหน้าอะไรต่อได้อีก ก็ดูไปเป็นธรรมดาณะค่ะ เคยถามเพื่อนเพื่อนบอกว่า จะไปสนใจอะไรก็จิตละเอียดขึ้น รับรู้การสะท้อนก็แค่นั้น ดูไปสิว่ามันเป็นๆ หายๆ บังคับบัญชาไม่ได้ก็เลยใช้ปัญญาพิจารณาไปแค่นี้ไม่รู้ถูกหรือเปล่านั้น

หลวงพ่ : นี่ผลของอภิธรรม ผลของการไม่ได้มีสมาธิ ผลของการไม่ปฏิบัติมันก็แค่นี้ อภิธรรมนี้ปฏิบัติไปเถอะ ปฏิบัติไปเอาไว้มาเถียงกันก็เท่านั้นแหละ มันจะเอาอะไรไปมากกว่านั้นล่ะ มันปฏิบัติไปแล้วมันเป็นจริงได้ขนาดไหนล่ะ เพราะถ้าไม่ลงลึกในความเป็นจริง ในภาคปฏิบัติครูบาอาจารย์ให้พุทโธ พุทโธก่อน แล้วพุทโธถ้าจิตมันลง เห็น

ใหม่ จิตมันลง จิตมันมีหลักมีเกณฑ์ แล้วเอาตัวจิตนั้นชำระตัวจิตนั้น ชำระตัวเองก็มา ฟอกจิตของตัวเอง แล้วจิตของคนมันคิดอะไรล่ะ

จิตของคน เห็นใหม่ พิจารณากาย เวทนา จิต ธรรม บางคนก็พิจารณากาย บางคนพิจารณาเวทนา บางคนพิจารณาจิต บางคนพิจารณาธรรม การพิจารณาเอาอะไร พิจารณาล่ะ ถ้าไม่เริ่มต้นเอาจิตพิจารณาเอาอะไรพิจารณา ถ้าจิตพิจารณาถึงจะเป็นสติปัญญา ฐาน ๔ แต่นี่เขาบอกว่าไม่ได้ พวกพุทธโธนี่มันเป็นสมณะ มันจะเกิดสมาธิมันไม่มีปัญญา มันไม่ดีสักอย่าง พอไม่ดีสักอย่างเขาก็ใช้สามัญสำนึก ใช้ความรู้สึกนี้พิจารณาไป พอพิจารณาไปนี่พิจารณาไปเอาอะไรพิจารณาล่ะ มันก็เป็น โลกีย์ปัญญา

มันก็เหมือนนักเรียนไปโรงเรียน นักเรียนไปโรงเรียน เห็นใหม่ เขาก็ใช้ปัญญา เหมือนกัน แล้วพอจบมาก็ได้กระดาษมาใบหนึ่ง งานยังไม่มีทำเลยนะ พอไปทำงานต้อง ไปฝึกงานอีก ทดลองงานก่อน ถ้าทำเป็นถึงจะให้เงินเดือน ทำไม่เป็นไล่ออก ใฮนี่ก็ใช้ ปัญญาที่เหมือนเด็กไปโรงเรียนก็นั่งพิจารณากันไป แล้วพอเป็นสมณะไม่ได้นะไม่ได้ มัน เป็นสมณะ มันจะเกิดนิमित มันจะทำให้เสียหาย

นี่เพราะเราไปตัดทางของตัวเองไป ไปตัดทอนตัวเองแล้วเวลาปฏิบัติแล้ว พอ ปฏิบัติไปใหม่ๆ มันก็ตื่นเต้นนะ นักเรียนไปโรงเรียนมันก็สนุกนะ พอเวลาไปมันได้ รางวัลใช้ใหม่ ไปโรงเรียนมันทำแล้วมันได้ผลประโยชน์ใช้ใหม่ นี่ก็เหมือนกันภาวานาที่ แรกมันก็ได้ผลประโยชน์ พอทำไปๆ นะมันก็แค่นั้นแหละล่ะ มันก็ไปต่อไม่ได้แล้วล่ะ แล้วก็ไม่รู้จะไปอย่างไรล่ะ

มันก็แค่นั้นแหละ! ใฮญาณ ๑๖ ญาณ ๑๖ ญาณ ๘ ญาณ ๗ แหม.. ผ่านพิจารณา กาย ผ่านญาณ ๘ ญาณ ๗ แล้วทำอย่างไรต่อ ก็ทบทวนสัจจะ ก็ไปทบทวนสัจจะ.. ก็กลับไป ทบทวนอีก ก็ผ่านแล้วไปทบทวนอะไรอีกคะ ก็เท่านั้นแหละคะ ก็ไปทบทวนใหม่คะ ก็ แค่นั้นแหละเพราะมันไม่มีความจริง แต่ถ้าเป็นความจริงนะ มันเป็นความจริงทำความ สงบมาก่อนเพราะอะไร เพราะไปรังเกียจซะก่อนไง ไปรังเกียจสมณะ ไปรังเกียจสมาธิ

ถ้าพูดประสาเรานะคือไปรังเกียจตัวเอง ไปรังเกียจจิตของตัวเอง จิตสงบก็คือจิต เรา ถ้าเราทำความสงบของใจ ใจเราเป็นผู้สงบเสียเอง แล้วเราไปปฏิเสธตัวเราเอง เสียก่อน เราไปปฏิเสธตัวของเราเองแล้วเราจะไปทำอะไรกัน ก็มันจะเป็นสมณะ ก็มันจะ

เกิดนิมิต ก็มันไม่มีผลประโยชน์สักอย่างหนึ่งเลย มันต้องใช้ปัญญาๆ ก็ใช้ปัญญาสามัญ
 สำนึกเข้าไป พอปัญญาไปๆ ก็เป็นอย่างนี้แหละค่ะ มันไปไม่ได้อีกแล้วค่ะ ไม่รู้จะไป
 อย่างไรค่ะ

เพราะเราเจอมาเยอะมาก เพราะเราเป็นนักปฏิบัติ เวลาคุยกันผู้ที่ปฏิบัติอภิธรรม
 เยอะมาก ผ่านญาณ ๗ ญาณ ๘ ผ่านกายแล้ว ผ่านญาณ ๑๖ เหลือขั้นโคตรภูเท่านั้น แล้ว
 โคตรภูนี้ทำอะไร โคตรภูมันเพิกกิเลสอย่างไร โอ้โฮ.. มาถามเราเยอะมาก เพราะญาณ
 ๑๖ มันญาณฆ่ากิเลสไง เขาก็มีญาณ ๑ ญาณ ๒ ญาณ ๓ ถึงญาณ ๑๕ ญาณ ๑๖ พอญาณ
 ๑๖ มันไม่เกิดสักทีเพราะอะไร เพราะมันไม่ได้ฆ่ากิเลสสักที

ก็ไม่เคยฆ่ากิเลสเลยแล้วโคตรภูญาณมันมาจากไหนล่ะ ก็โคตรภูญาณดูไม่เคยเจอ
 ไรแต่ทู่ท่องได้ชัดเจนมากเลย แล้วทู่ท่องมาทุกวันเลยญาณ ๑๖ ญาณ ๑๖ แล้วพอเสร็จแล้ว
 ก็มาถามเรา คนมาถามเยอะแต่เราไม่อยากจะพูดออกมา แล้วก็ใช้เวลาปฏิบัติไปแล้วก็ผ่าน
 ญาณ ๗ ผ่านญาณ ๘ ญาณ ๗ หรือญาณ ๘ มันเป็นสมณะ เพราะพอเวลาปฏิบัติไปตั้งแต่
 เริ่มต้น ญาณ ๗ หรือญาณ ๘ นี้จำไม่ได้เป็นสมณะ แล้วพอสมณะแล้วมันก็จะผ่านกาย พอ
 ผ่านกายแล้วญาณที่ ๑๖ มันเป็นญาณโคตรภู เป็นญาณที่ฆ่ากิเลส แล้วเวลาพวกพระที่เขา
 ปฏิบัติกันเขาก็มาถามเราใหญ่เลย โอ้โคตรภูญาณนี้เป็นอย่างไร เขาก็มาถาม

นี้เราพูดถึงเพราะว่านี่เขาไปเรียนอภิธรรมไง แล้วเขามาเห็นใหม่ เราก็บอก
 ว่าสิ่งนั้นเพราะเราไปรังเกียจตัวของเราเอง แต่เวลาครูบาอาจารย์ของเราเราเรียนเราศึกษา
 มาขนาดไหนนี่มันเป็นเรื่องขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเป็นเรื่อง
 สาธารณะ สิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์ นี่เป็นสาธารณะประโยชน์กับสังคมกับโลก แต่
 เวลาปฏิบัติไปนี่ มันเป็นเรื่องส่วนตัว มันไม่ใช่สาธารณะมันเป็นประโยชน์ของ
 ส่วนตน ส่วนของบุคคลคนนั้น

ใครปฏิบัติธรรมคนนั้นสมควรแก่กรรม จิตดวงนั้นจะเป็นผู้ได้รับผล จิตดวงนั้น
 จะเป็นผู้พ้นกิเลส ฉะนั้นการปฏิบัติจนถึงเป็นธรรมะส่วนตน ธรรมะส่วนจิตดวงนั้น..
 ธรรมะส่วนจิตดวงนั้น ดวงนั้นต้องมีพื้นฐานมีการกระทำขึ้นมา ถ้าจิตดวงนั้นมีการ
 กระทำขึ้นมา จิตดวงนั้นจะมีหลักมีเกณฑ์ ถ้าจิตดวงนั้นทำความสงบของใจได้ จิตดวง
 นั้นก็มีหลักมีเกณฑ์ จิตดวงนั้นถ้าเกิดมีการพิจารณาขึ้นมา มันจะเป็นมรรคญาณขึ้นมา

มันจะชำระกิเลสของจิตดวงนั้น ถ้าชำระกิเลสของจิตดวงนั้น จิตดวงนั้นจะเป็นโศคาบัน จะเป็นสภิกาคา จะเป็นอนาคา จะเป็นพระอรหันต์ด้วยจิตดวงนั้น

แต่เวลาศึกษารวมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ถูกต้อง สาธุ! เคารพบูชา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นี้เคารพบูชามาก แต่เคารพบูชาโดยความเป็นจริง ไม่ใช่เคารพบูชาด้วยการเอาว่านี่เป็นพุทธพจน์แล้วเอาพุทธพจน์นี้ไปเหยียบย่ำทำลาย ธรรมะส่วนบุคคล ธรรมะที่จะเกิดขึ้นจริงกับใจของเรา โดยเอาธรรมสาธณะนี้ไปเหยียบไปย่ำ ไปให้ธรรมะส่วนบุคคลเกิดไม่ได้ เพราะธรรมะส่วนบุคคลเวลาเกิดขึ้นมาบอกว่าสิ่งนั้นผิดๆ ต้องให้เหมือนกับธรรมะสาธณะ

ธรรมะสาธณะ.. เพราะมีธรรมะสาธณะ เราได้ศึกษากันแล้ว เราถึงได้ประพฤติปฏิบัติมันถึงเกิดธรรมะส่วนตัว ถ้าธรรมะส่วนตัวขึ้นมา มันเป็นความจริงขึ้นมา ธรรมะส่วนตัวเกิดขึ้นมาเพราะเหตุใด ธรรมะส่วนตัวถ้าไม่มีสติ ไม่มีสมาธิมันจะเกิดปัญญาขึ้นมาได้อย่างไร ถ้ามันเกิดปัญญาขึ้นมาของมัน มันทำความจริงขึ้นมามันจะเป็นปัญญาของมันขึ้นมา

นี่คือธรรมะส่วนตัว ธรรมะส่วนตัวคือจิตเราเป็นนี้แหละ แต่พอธรรมะส่วนตัวมันจะเกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาจากพื้นฐาน จากศีล สมาธิ ปัญญา แล้วเราไปปฏิเสธความเป็นตนของเราขึ้นมาก่อน ปฏิเสธความเป็นสมาธิ ปฏิเสธจากความเริ่มต้นของจิต ถ้าจิตไม่เริ่มต้นจากศีล สมาธิมันจะเกิดปัญญาขึ้นมา ที่นี้มันจะเกิดปัญญาขึ้นมาได้อย่างไร

แต่ขณะที่ว่าเราเกิดปัญญาๆ กันอยู่นี้มันเป็นปัญญาสาธณะ ปัญญาจากธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นปัญญาสาธณะ เป็นปัญญาในทฤษฎี เป็นปัญญาทางวิชาการที่เขาไว้ใช้ในสังคมโลก แต่มันไม่เป็นปัญญาของเรา มันไม่เป็นการรู้ของเรา มันไม่ได้เกิดขึ้นจากความจริงของเรา มันจะเป็นความจริงของเราขึ้นมาได้อย่างไร

ฉะนั้นถ้ามันเป็นความจริงขึ้นมา เห็นไหม มันถึงว่า ข้อ ๑. “ฉันทนขณังสมาธิ แต่ก่อนไม่มีครูบาอาจารย์ก็เลยอธิษฐานเอา”

ฉะนั้นเวลาสิ่งที่เกิดแสงเกิดต่างๆ นี่มันจะเกิดวันลอย เกิดแสงจ้าสิ่งต่างๆ การทำสมาธิเห็นใหม่ ธรรมะส่วนตน! ธรรมะส่วนตนนี่มันยังแตกขยายแยกออกไป ธรรมะส่วนตนคือของส่วนตนทุกคน แต่ธรรมะส่วนตนนี่ตนมาจากไหน ตนมาจากจิต ตนไม่ใช่เรานะ นาย ก. นาย ข. นี่ไปทะเลเบียนบ้านเปลี่ยนชื่อได้หมดเลย จะโอนสัญชาติอะไรก็ได้ ไปอยู่ชาติไหนก็ได้โอนได้หมดแหละ เราไปอยู่อเมริกาก็ปีนะเดี๋ยวก็จะขอเปลี่ยน ภูจะถือ ๒ สัญชาติ มันเปลี่ยนได้ทั้งนั้นแหละ

นี่มันไม่ใช่ตน ถ้าบอกว่าถ้าจิตมันสงบ พอธรรมะส่วนตนแล้วมันจะบอกว่า จิตนี้มันมีพันธกรรมของมัน จิตนี้มีพันธกรรมทุกๆ ดวงนะ พันธกรรมของจิตคือบาปกรรมของมัน บาปกรรมของจิตแต่ละดวงมันเกิดมานี่ อดีต ประวัติศาสตร์เราพลิกแพลงไม่ได้ จิตแต่ละดวงมันเคยเกิดตายมาแต่ชาติแล้วๆ มา มันได้สร้างบุญสร้างกุศลของมันมา พอมันสร้างบุญสร้างกุศลของมันมามันก็เป็นพันธกรรมของมัน พอพันธกรรมของมัน เวลาทำความสงบของใจมันต้องสู้ต้นข้าวของเขา คือพันธกรรมของเขา เริ่มสงบตัวลง ทีนี้พันธกรรมที่สงบตัวลงมันก็แตกต่างกันไป ฉะนั้นในภาคปฏิบัติแล้วถึงไม่มีสูตรสำเร็จ ไม่มีการทำเหมือน

พุทโธเหมือนกัน อานาปานสติเหมือนกัน แต่เวลาจิตมันสงบมันสงบของมัน อย่างเช่นบุคคลคนหนึ่ง ทำความสงบของใจใช่ไหม เดียวก็สงบเดี๋ยวก็ไม่สงบ สงบแล้วเดี๋ยวก็ไม่สงบอีก ทำไมมันเป็นอย่างนั้นล่ะ นี่ถ้าเราทำงานของเราเป็นแล้ว เราทำได้เราต้องทำได้ตลอดไปสิ ทำไมเราทำได้ ครั้งต่อไปทำไมไม่ได้แล้ว ทำไมมันทำไม่ได้ ก็ทำๆ ไปเดี๋ยวมันเสื่อมแล้ว แล้วทำไมมันถึงเป็นอย่างนั้นล่ะ

นี่พันธกรรมของมัน แม้แต่ตรงกับพันธกรรมของมันก็แล้วแต่ แต่เรามีกิเลสไร เรามีกิเลส ตัวที่กิเลสนี้มันตัวเร้าคอยเปลี่ยนแปลง ฉะนั้นอานาปานสติก็ได้ พุทโธก็ได้ แต่ให้เป็นตามข้อเท็จจริง ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกเป็นปัจจุตัง เป็นสันตปิฎก โทกเฉพาะจิตดวงนั้น

ฉะนั้นเราทำไปแล้ว นี่ไง “ไปปรึกษากัลยาณมิตร” ก็เหมือนเรากินข้าวอยู่เราก็ถามเพื่อนว่าอร่อยไหม อร่อยไหม เรากินข้าวอยู่นะแล้วถามเพื่อนว่าอร่อยไหม เพื่อนมันไม่ได้กิน เพื่อนมันนั่งดู นี่เราปฏิบัติอยู่แล้วเราไปถามเขาว่าเป็นอย่างไร กัลยาณมิตรมันก็

บอกใจ ก็มันไม่ได้ปฏิบัติใช่ไหม เรากินข้าวอยู่นะแล้วเราไปถามคนไม่ได้กินว่าเป็นอย่างไรอ้อไหม

นี่ปฏิบัติอยู่แล้วไปถามเขา มันก็เป็นจิตหนึ่งนั่นละ ประสาเราว่าแล้วเพื่อนมันจะรู้อะไรละ ตัวเองก็ไม่รู้ เพื่อนก็ไม่รู้ คนตาบอดมันก็งูคนตาบอด แล้วมันก็ไปคุยกัน แล้วมันก็คุยไม่จบ แต่ถ้ามันปฏิบัตินะเราพุทโธไป

ข้อ ๑ เห็นไหมเขาบอกว่า “เขาอธิษฐานไม่ให้เกิด” ฉะนั้นมันเกิดเป็นแสงเป็นสีอะไรก็แล้วแต่ เราจะบอกทำให้ตั้งใจนะ ให้ตั้งใจ นี่เขาบอกว่าเขาใช้อานาปานสติด้วย ใช้พุทโธด้วย ถ้าใช้พุทโธก็พุทโธไปเรื่อยๆ อย่างที่เราพูดว่าพุทโธซัดๆ มันจะได้ประโยชน์มาก คำว่าพุทโธซัดๆ ประสาเราว่ามันตัดพันธุกรรมของทุกๆ คนออกหมด แล้วมาอยู่ที่พุทธานุสติ เอาพระพุทธรเจ้าเป็นที่ตั้ง

พระพุทธรเจ้าเป็นศาสดาของเรา เราชะลิกถึงพระพุทธรเจ้า พุทโธ พุทโธ พุทโธ เราจะมีพันธุกรรม เราจะมีสิ่งใดที่มันเป็นจรตนิสัยของเราก็แล้วแต่ อันนั้นเป็นเรื่องส่วนตัว แต่ถ้าเราพุทโธเราเอาใจของเราไปไว้ที่พระพุทธรเจ้าทั้งหมด พุทโธ พุทโธ พุทโธ แล้วสิ่งใดจะเกิดหรือไม่เกิดช่างหัวมัน พุทโธอย่างเดียว พุทโธอย่างเดียวแล้วให้ซัดๆ ทำอยู่อย่างนี้ ด้วยความศรัทธาด้วยความมั่นคงเดี๋ยวจะรู้เลยว่าอะไรเป็นอะไร พออะไรเป็นอะไรนะที่มันอยู่ที่ความมั่นคงใช่ไหม

อย่างเช่นมันมีแสงสลับมา มันมีแสงจ้ามมา มันมีควันลอยมาอะไรนี่ เวลาจิตมันสงบนี้ะเหมือนกับเราเปิดประตู เวลาเปิดประตูเข้าบ้าน ประตูบานใหญ่บานเล็ก การเปิดประตูมันต้องมีอากาศแน่นอน อากาศมันพัดไหวให้เรารับรู้ได้ จิตมันจะเข้าสู่ความสงบนี้มันมีของมันรู้ได้ ฉะนั้นพอสิ่งนี้รู้แล้วเราก็ตื่นตื่นกันทุกคน พอจิตมันสงบ อู๋.. มันปีติ มันขนพอง นี่คือการเราจะเปิดประตู เราจะเข้าสู่จิต เราจะเข้าไปสู่ตัวของเรา อากาศอย่างนี้เราไม่ต้องไปฟังใจ บอกแล้วพุทโธซัดๆ พุทโธซัดๆ พุทโธซัดๆ มันจะตัดทุกอย่างหมด

เราอยู่กับพลังงานอันเดียว พลังงานของเรา เห็นไหม เราเกาะพุทโธ เกาะพระพุทธรเจ้าไว้ให้สงบเข้ามาๆ คำว่าสงบเข้ามา พลังงานตัวนี้มันไม่ได้ไหลไปคิดอย่างอื่น โดยพุทโธอยู่อย่างเดียวมันไม่แตก เห็นไหม มันจะลงสู่ฐาน แต่ถ้าเราคิด พอความคิด

เรามันแตกออกไปหมด ความคิดเรื่องนั้นเรื่องนี้มันก็เหมือนพลังงานเรากระจายไป พอพลังงานกระจายไปมันก็ไปของมัน แล้วพอกระจายไปแล้ว สิ่งใดที่มันพอใจ อยู่.. สิ่งนี้ชอบ สิ่งนี้ไม่ชอบ มันยังปรุงยังแต่ง ยังยึดยังมีมัน พลังงานนี้มันจะกว้างไปเรื่อยๆ

แต่พุทธโธ พุทธโธนี้มันรวมพลังงานเข้ามาเป็นหนึ่งเดียว แล้วถ้าหนึ่งเดียวถ้ามันลงสู่จิตได้ พอรวมเข้ามาเป็นหนึ่งเดียวมันจะมี เห็นไหม เห็นแสง เห็นควัน เห็นอะไร จะเห็นอะไรก็แล้วแต่กิเลสมีงอเข้ามาหลอกกู กูไม่สนพุทธโธอย่างเดียว หลวงตาสอนเลยนะ เวลาพุทธโธนี้เหมือนโลกนี้มีแต่เรากับพุทธโธเท่านั้นอย่างอื่นไม่มี ไม่เกี่ยว พุทธโธอย่างเดียว ไฟจะถล่ม โลกจะทลายไม่สน พุทธโธอย่างเดียว พิสูจน์กันอย่างนั้นแล้วเดี๋ยวจะรู้

ถาม : ๒. ดิฉันใช้ปัญญาพิจารณาขั้น ๕ ค่ะ เข้าใจว่าเป็นปัญญาทางโลก จึงเห็นแต่ขั้น ๕ เป็นทุกข์ไม่เที่ยง เป็นอนัตตา ไม่ควรยึดเป็นอัตตาของเรา แต่ฟังจากอาจารย์สอนท่านอื่น อาจารย์บอกว่า “ขั้นไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ขั้น” ปัญญาอันนี้พอเข้าใจได้ แต่ “ขั้นไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ขั้น” ดิฉันไม่เข้าใจค่ะ

หลวงพ่ : แสดงว่าไม่เคยฟังเราพูดก็เลยไม่เข้าใจค่ะ คนที่เขาฟังเราพูดนี้เขาบอกว่า หลวงพ่ไม่ต้องอธิบายหรอก หลวงพ่อธิบายไปหลายๆ ครั้งแล้วน่าเบื่อ หัวเราะเลยละ ไม่อยากฟังซะใหม่กลัวพูดซ้ำ

ขั้นมันไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ขั้น ขั้นคือความคิดใจ ขั้นคือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สังขารมันปรุงแต่ง สังขารคือสังขารมันไม่ใช่ทุกข์หรอก แต่เราทุกข์เพราะเราคิด ถ้ามันทุกข์ซะใหม่เวลาคิดเรื่องสุขทำไมมันสุขละ ทำไมเราคิดเรื่องทุกข์มันทุกข์ละ เวลาอุเบกขาทำไมไม่เป็นละ ก็มันเป็นพลังงานเฉยๆ ขั้น ๕ นี้เหมือนไฟเหมือนกระแสไฟฟ้า เพียงแต่เวลาไปเข้าเครื่องใช้ไฟฟ้าอะไรก็แล้วแต่ ถ้าเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ เข้าใช้กับเครื่องครัว มันก็เป็นประโยชน์กับสิ่งนั้น

ไอ้ที่พอขั้น ๕ มันเข้าไปในอะไรละ รูป รส กลิ่น เสียง เห็นไหม พอเข้าไปในอะไรนี้สิ่งนั้นเราพอใจหรือไม่พอใจ มันถึงเกิดทุกข์ตรงนั้นไง แต่ถ้าโดยธรรมชาติของมันมันไม่มีทุกข์หรอก มันไม่รู้ว่าทุกข์หรอก ไฟมันรู้ว่าทุกข์ไหม ไฟฟ้านี้มันรู้ว่าทุกข์ไหม ไม่รู้หรอก แต่เราไปจับมันลืซื่อตายเลย คนไปจับไฟคนนั้นตายนะ แต่ไฟฟ้านั้นไม่รู้ตัวของมันหรอก ไฟฟ้านั้นไม่รู้แต่เราไปจับเราตาย

นี่ก็เหมือนกัน ตัณหาความยึดมั่นถือมั่น พอใจหรือไม่พอใจไปยึดเข้าเราก็ตาย แต่
 ขั้นก็คือขั้นไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่ทุกข์ต่อเมื่อคนทำได้เข้าใจได้แล้วไม่ใช่ทุกข์ แต่พวกเรานี้
 ทุกข์เดือดขาดเลย เพราะความคิดมันเกิดพร้อมกันมันทั้งใจ เพราะมันเกิดกับตัณหาใจ
 ตัณหามันเกิดขึ้นมามันล่องเข้าไปมันก็ยึดมั่นถือมั่นของมันไป ทุกข์ทั้งนั้นแหละ แต่ถ้า
 มันถึงไม่ใช่ทุกข์ ถ้าขั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ขั้น ๕ ขั้น ๕ ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ขั้น
 ๕ ขั้น ๕ ทุกข์ไม่เป็น ขั้น ๕ ทุกข์ไม่เป็น แต่ที่มันเป็นอยู่นี้เพราะว่ามันมีตัณหา มันมี
 เราเข้าไปบวกมันเลยทุกข์ใจ

ขั้น ๕ ไม่ใช่ทุกข์ ขั้น ๕ เท่ากับสสารอันหนึ่งนะ สสารนี้มันไม่รู้ตัวมันเอง
 หรอก แต่สสารนั้นเรามีชีวิต มีจิต มีธาตุรู้เข้าไปบวกมันถึงมีความรู้สึกขึ้นมาได้ ขั้น ๕
 ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ขั้น ๕ ขั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ขั้น ๕ นี้เข้าใจได้เพราะไม่ใช่
 เราใช่ไหม เอ็งกับข้าคนละอัน เอ็งกับข้าคนละมันไม่เข้าใจได้ แต่เวลาทุกข์นี้มันเข้าใจ
 ไม่ได้.. ไหนว่าเรียนอภิธรรมไป อภิธรรมไม่ได้สอนใจใหม่ล่ะ

ถาม : ๓. ดิฉันมักจะรู้สึกถึงพลังงานบางอย่างในร่างกาย นั่งสมาธิหรือไม่ก็แล้วแต่ รู้
 จิตว่ามันเกิดมันดับและเร็วมาก ปัญญาที่เหมือนพลังงานมีธาตุ ๔ ยึดเกาะเกี่ยวกันไป

หลวงพ่ : "อ้อการพิจารณาธาตุ ๔ นี้มันการพิจารณาภายใน เราพิจารณาภายในเพื่อให้จิตนี้
 ฉลาด ที่นี้การพิจารณาภายในว่าธาตุ ๔ มันพิจารณาได้ ไม่ใช่! ธาตุ ๔ มันไม่มีชีวิตนะ ดิน
 น้ำ ลม ไฟ มันพิจารณาไม่ได้หรอก ดิน น้ำ ลม ไฟ ไม่ใช่สิ่งมีชีวิต สิ่งที่มีชีวิตอยู่คือจิต ที่
 นี้สิ่งที่มีชีวิตอยู่คือจิตมันเกาะเกี่ยวธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ มันประมวลเข้ามาเกิดจากใจใจ

จากใจ เห็นไหม คูติจากใจของแม่ สเปิร์มของพ่อ เกิดมาเป็นมนุษย์ นี่มันถึงมา
 เกิดเป็นธาตุ ๔ เอาดิน น้ำ ลม ไฟมาทวนๆ กันแล้วปั้นเป็นตุ๊กตาให้เป็นคนได้ไหม
 ไม่ได้ คนจะเกิดได้จากปฏิสนธิจิต ปฏิสนธิจิตเกิดอยู่ในใจ นิวเคลียสเกิดจากใจ เกิด
 ปฏิสนธิ พอเกิดปฏิสนธิขึ้นมามันเกิดธาตุ ๔ ธาตุ ๔ จริงๆ พระพุทธเจ้าเปรียบแล้ว ถ้า
 พระอรหันต์นะ ร่างกายมนุษย์ก็ดิน น้ำ ลม ไฟนี้แหละ แต่ตอนนี้มันเป็นหรือเปล่าละ
 ตอนนี้มันเป็นเนื้อนะ เพราะอะไร เพราะมันมีจิตอยู่ใจ

เราบอกว่าร่างกายของเรามันเปรียบเหมือนอาหาร อาหารนี้แหละถ้ามันมีไฟอุ่นอยู่
 มันไม่น่าหรอก อาหารถ้าไม่มีไฟอุ่นอยู่ที่นั่น พลังงานคือตัวจิตนี้มันคือไฟ พลังงานตัวนี้

มันเผาผลาญอยู่ไง มันเผาผลาญให้ร่างกายมันเกิดการหมุนเวียนไง เราก็มีชีวิตไป ๑๐๐ ปี ใจ แต่ถ้าจิตออกปั๊บเน่าทันที ฉะนั้นถ้าจิตเน่าทันที ชาติ ๔ มันจะพิจารณาอย่างไร การพิจารณาเหมือนกับว่าเป็นพลังงานของชาติ ๔ ยึดเกาะเดียวกัน

นี่เป็นพลังงานของชาติ ๔ ชาติ ๔ มันเอาอะไรมาเป็นสถานะเป็นภพไป เป็นภพ คือสถานะของมนุษย์ที่เกิดมาเป็นมนุษย์นี้ มนุษย์เกิดขึ้นมา แล้วเวลากายทิพย์ทวดาเขามี ร่างกายใหม่ นรกอเวจีเขามีใหม่ มันเป็นไปนี่ผลของวิญญู ถ้ามันเกิดของมันอย่างนั้น รู้สึกของมันอย่างนั้น ปัญญาของเรามันใช้ปัญญาพิจารณาชาติ ชาติมันอาศัยกัน ถ้าพิจารณาอย่างนี้อาศัยกันแต่ต้องใช้จิตพิจารณาใจ

เราถึงบอกสติปัญญาน ๔ ของเขาไม่มี สติปัญญาน ๔ จะมีต่อเมื่อจิตสงบ พอจิตสงบพอมันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมนี่สติปัญญาน ๔ สติปัญญาน ๔ เพราะอะไร สติปัญญาน ๔ เพราะมันสมบูรณ์ไง มันครบองค์ประกอบ องค์ประกอบคือตัวจิต ตัวจิตมันพิจารณาของมันใช่ไหม ตัวจิตมันพิจารณาเพราะตัวจิตมันปิดใช่ไหม พอพิจารณาขึ้นไป มันเห็นของมันมันก็ปล่อยของมัน เห็นไหม นี่คือสติปัญญาน ๔ แต่ตัวจิตมันไม่มี

ตัวจิตมันไม่มีเราก็นึกเอา เรานึกว่ากาย เวทนา จิต ธรรมเหมือนกัน นึกเอาเป็นจิตใหม่ เป็นจิตแต่! แต่มันมีโลกมากขึ้นไว้ไง มีโลกคือสามัญสำนึกเราไง มีโลกคือความที่เราศึกษาธรรมของพระพุทธเจ้าขึ้นมาเขาเรียกโลก

โลกกับธรรม! ตัวโลกมันมากขึ้นไว้ พอตัวโลกมากขึ้นไว้เราพิจารณา คุณิตอนนี้ทุกคนให้นึกได้เลย เห็นไหม ทางวิชาแพทย์เขาศึกษายังกว่าเรานึก เขานึกเขาก็เห็นหมดแหละแล้วเขาเป็นอะไรล่ะ ถ้ามันไม่มีโลกมากขึ้นอยู่นะ หมอนี่เป็นพระอรหันต์หมดเลย เพราะหมอนี่เขาศึกษาเรื่องกายมนุษย์นะ หมอนี่อนาโตมีเขารู้หมดแหละ เขามีศัพท์ของเขาด้วย เขาเข้าใจของเขาหมดเลย แล้วหมอนี่เป็นอะไร หมอนี่มาหาตั้งคัง

หมอนี่ศึกษาร่างกายของมนุษย์มาหาตั้งคัง แต่พระพุทธเจ้าพุทธานุสติให้จิตสงบเข้ามาก่อน มันเอาสิ่งที่เป็นโลกนี้ออกไป เอาสิ่งที่เป็นตัวตนนี้ออกไปเพราะมันเป็นสัมมาสมาธิ พอสัมมาสมาธิพอมันเห็นกายขึ้นมามันสะเทือนหัวใจเลยนะ ถ้าจิตเห็นกาย จิตจะหวั่นไหว จิตจะหวั่นไหว จิตจะกระเทือน พอจิตหวั่นไหวจิตกระเทือน เห็นไหม นี่

เพราะมันไม่มีโลกบังไว้ ไม่มีโลกคือไม่มีตัวตนไม่มีเราบังไว้ เพราะเป็นสมาธินี้มันไม่มีตัวตนแต่ก็เป็นชั่วคราว ฉะนั้นพอเป็นอย่างนั้นไปบิ๊บบันก็จะไป

นี่เราพูดถึงธาตุ ๔ การพิจารณาธาตุ ๔ ถึงบอกว่าสติปัญญา ๔ องค์ประกอบมันไม่มี คือมันนึกเอาเพราะสถานะของโลก เห็นไหม คุณสิเขาว่ากันนะ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่มี คุณสิคนที่ฆ่าคนตายยังอยู่สบายเลย ไม่เห็นมีโทษอะไรเลย มันไม่มีโทษเพราะอะไร เพราะมันมีโลกบังไว้นี่ไง

โลกคือชีวิตเรา ชีวิตเกิดมาชีวิตหนึ่งมีโลก โลกนี้เกิดมาจากไหน เกิดมาจากบุญจากกรรม บุญกรรมพอมันเป็นเรานี้บุญกรรมนี้มันมารองรับสถานะนี้เอาไว้ ทีนี้สถานะนี้ไปทำชั่ว พอทำชั่วขึ้นมาเพราะสถานะของกรรมดีมันเกิดมาเป็นมนุษย์นี้มันรองรับไว้ แต่กรรมชั่วนั้นเป็นอีกกรรมหนึ่ง ทีนี้กรรมนี้มันรับไว้มันก็ยังไม่ให้ผลใช้ใหม่ พอตายตุ้ม! กรรมดีกรรมชั่วมันให้ผลตลอด เพราะว่าสถานะของโลกของมนุษย์ที่มันรับไว้มันได้จบสิ้นลง พอจบสิ้นลงนะมันก็ต้องขับเคลื่อนไปตามอำนาจของกรรม นี่อำนาจของกรรม เพราะมันเป็นไป

ฉะนั้นนี่เขาบอกว่าสิ่งที่ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วไม่มีนี่ทำไมมันถึงยังไม่เห็นผลไม่เห็นผลเพราะกรรมเก่ามันมาหนุน มีกรรมเก่า เห็นไหม กรรมดีกรรมเก่า.. กรรมใหม่! กรรมใหม่คือการทำกรรมปัจจุบันนี้ กรรมดีกรรมชั่ว กรรมเก่านี้มันรองรับไว้ ไอ้กรรมใหม่มันก็เกิดอยู่ แต่กรรมเก่ารองรับไว้มันก็ยังไม่ถึงสถานะนั้นๆ

ฉะนั้นเราบอกว่ามันมีแต่กรรมซ้อน ซับซ้อนกันไป นี่กรรมถึงเป็นอินไตย ฉะนั้นถ้าจิตมันรู้มันเห็นของมัน โดยสติปัญญา ๔ เพราะว่ามันตัดตัวตน มันเข้ามาสัมผัสสมาธิ มันไม่มีโลกนี้บังไว้ มันเห็นตามความเป็นจริงนะ พอเห็นกายตามความเป็นจริง แล้วคิดดูสิจิตพอเห็นกาย แล้วมันบอกว่าให้กายนี้แปรสภาพ ให้มันสุกร้อนไป ให้มันทำลายตัวมันไป ทำไมมันเห็นได้ละ ทำไมเห็นได้ แต่เรานึกเอาเราก็นึกได้ใหม่.. ได้! นึกเลย จินตนาการเลยนะ

ไอ้โฮ.. เกิดเป็นมนุษย์มันก็อึดขึ้นมา แล้วมันก็ยุบไป นึกได้หมดแหละ! แล้วเป็นอะไรละก็กุนึกเอาใจ เป็นตรงที่กุนึกเอา นี่โลกมันบังไว้ เพราะอะไร เพราะขาด

สัมมาสมาธิ เพราะไปดูถูกตัวตนเราเองเสียก่อน ไปดูถูก ไปเห็นว่าสมณะไม่สำคัญ ทุกอย่างไม่สำคัญ ต้องใช้ปัญญาแล้วปัญญามันจะดีไป

วันนี้คำถามนี้มันถามมาให้.. เขาเรียกว่าอะไรนะ มันเปิดช่องมาให้ใส่เต็มทีเลย เพราะเขาถามมาพอมันแบบว่าสะท้อนใจไป

ถาม : ด้วยไม่เคยมีอาจารย์สอน ไม่เคยปฏิบัติธรรมที่ไหน เลยไม่ค่อยแน่ใจว่าสิ่งที่เห็นนั้นถูกไหม พักหลังๆ เห็นบ่อยๆ ก็ชักชินแล้ว และก็ไม่ว่าจะเอาไปทำให้เกิดความก้าวหน้าต่อไปได้อย่างไร ก็ดูเป็นของธรรมดาๆ ไป เคยถามเพื่อนเพื่อนก็บอก “จะไปสนใจอะไร จิตก็แค่ละเอียดยิ่งขึ้น รับรู้การสั่นสะเทือนก็แค่นั้น ดูไปสิว่ามันเป็นๆ หายๆ บังคับบัญชาไม่ได้ ก็เคยใช้ปัญญาพิจารณาได้แค่นั้น ก็รู้อยู่แค่นั้น”

หลวงพ่ : เห็นไหม มันก็แค่นั้นแหละ แค่นั้นจริงๆ เพียงแต่ที่เราปฏิบัติธรรมก็ว่าเราได้ปฏิบัติธรรมเป็นชาวพุทธเท่านั้นเอง แต่มันเสียเวลาโอกาส เสียเวลาที่ว่าเราเกิดมาพบพุทธศาสนาแล้วมีครูมีอาจารย์ ศาสนาที่กำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่นี้เป็นผลจากหลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์นี่เยอะมาก ถ้าหลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ ไม่ประพฤติปฏิบัติจนสังคมเขายอมรับ ไอ้ภาคปฏิบัติมันไม่เจริญรุ่งเรืองมาขนาดนี้หรอก

ฉะนั้นสิ่งที่มันจะเจริญรุ่งเรืองมามันก็ต้องยอมให้เครดิตหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ของเราที่ค่ายขึ้นขึ้นมา ให้พวกเขาได้มีโอกาส ได้พบ ได้มีความศึกษา ได้มีการค้นคว้า แล้วเราจะทำของเราได้ขึ้นมาแค่ไหน แล้วก็ย้อนกลับมาเป็นเพราะปัญญาชน เป็นเพราะต้องอยากปฏิบัติ เป็นเพราะเพื่อประโยชน์กับเรา พอศึกษาแล้วมันก็ออกมาเป็นแบบนี้ ลูกครึ่ง ครึ่งลูก.. ลูกครึ่งไง ปฏิบัติก็ปฏิบัติ เรียนก็เรียน ทั้งทฤษฎี ทั้งปฏิบัติก็เลยกลายเป็นธรรมะครึ่งลูก เอวัง